

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№5 (3)

ISSN: 2992-8982 <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2026

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

*Elektron nashr. 2026-yil, may.
3-qism*

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqov vch, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayev vch, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayev vch, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyev vch, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyev vch, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyev vch, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixoja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyev vch, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxonovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjavevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhriddinov Zafarjon Fakhriddin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Rustamov Ilkomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

EKOLOGIK BARQARORLIKNI TA'MINLASHGA QARATILGAN HAYOTIY TASHABBUSLAR.....	12
Muxiddin Kalonov	
O'ZBEKISTONDA NAQDSIZ TO'LOVLAR ULUSHINING OSHISHI VA PUL MASSASI NAZORATI SAMARADORLIGIGA TA'SIRI.....	28
Pardayev G'ayrat Jabbor o'g'li	
BUXGALTERIYA HISOBINING PAYDO BO'LISHI VA RIVOJLANISHI HISOB SIYOSATINING SHAKLLANISHIDA ASOS SIFATIDA.....	34
Abduvaxidov Farxod Tuychiyevich	
O'ZBEKISTON AUDITORLIK TASHKILOTLARIDA ICHKI SIFAT NAZORATI STANDARTLARINI RISKKA YO'NALTIRILGAN YONDASHUV ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH.....	41
Bobonarova Kamola	
SANOAT KORXONALARINING INVESTITSION-INNOVATSION FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI.....	47
Azizova Habiba Arslonovna	
TADBIRKORLIK SUBYEKTLARIGA RAQAMLI DAVLAT XIZMATLARINI KO'RSATISHNING NAZARIY YONDASHUVLARI.....	56
Yusupova Dilbar Mirabidovna	
KARBOHOVYIE KREDITV V AGRAPHOМ SEKTOPE KAK INSTRUMENT RAZVITIYA ZELENOY EKONOMIKI UZBEKISTANA.....	61
Abdullaeva Zaynab Ruslanovna	
BUXORO ZINDONI VA BOLO HOVUZ ANSAMBLI MISOLIDA TARIXIY OBIDALARNING BARQAROR TURISTIK SIG'IMI TAHLILI.....	66
Shodiyeva Moxichehra Shokir qizi, Qilichov Muhridin Husniddin o'g'li	
SOLIQ TIZIMIDA SOLIQ RISKINI BAHOLASH USLUBIYOTI.....	73
Ravshanjon Azimovich	
O'ZBEKISTONDA UMUMIY O'RTA TA'LIM TIZIMI: RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA BUXORO VILOYATI TAHLILI.....	80
Davidxodjayev Oybek Obidovich	
O'ZBEKISTONDA INVESTITSION KREDITLASHLASHNING AMALDAGI HOLATI VA ISTIQBOLLARI.....	85
Abdurashidova Mohidil Qodir qizi, Karimova A.	
IQTISODIYOTNI TRANSFORMATSIYALASH SHAROITIDA DXSH ASOSIDA FAOLIYAT YURITAYOTGAN TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI MOLIYAVIY QO'LLAB-QUVVATLASHNI BAHOLASH USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH MUAMMOLARI.....	91
Toxirov Jaxongir Maxmudjon o'g'li	
SURXONDARYO VILOYATIDA UY-JOY QURILISHI VA IPOTEKA KREDITLASHNING O'ZARO BOG'LIQLIGI.....	96
Turopova Nigora Xolmurod qizi, Safarova Dilrabo Baxriddin qizi	
ESG INTEGRATION AND GREEN FINANCIAL ANALYSIS: A NEW METHODOLOGICAL APPROACH TO CORPORATE FINANCIAL SUSTAINABILITY.....	100
Erkin Temirovich Shodiev	
THE CURRENT STATE OF DIGITALIZATION OF TOURISM IN UZBEKISTAN AND PROSPECTS FOR ITS DEVELOPMENT.....	105
Bekmurodov Bakhtiyor Farkhodovich	
TA'LIM MUASSASALARINI MOLIYALASHTIRISHDA OPTIMALLASHTIRISH ZARURATI VA YO'NALISHLARI.....	113
Umarov Avzaljon Yodgorali o'g'li	

АХОЛИ ИСТЕ’МОЛ МАДАНИЯТИ ВА МИЛЛИЙ ИQTISODIY O’SISHGA TA’SIRI	118
Rustamov Sheroz Oblokulovich	
ISHLAB CHIQRISH OMILLARINING IQTISODIY O’SISHGA TA’SIRI: KOBБ–DOUGLAS MODELИ ASOSIDA EKONOMETRIK TAHLIL	123
Maxmudov Sobir Xudoyberdiyevich	
BARQAROR SHAHARSOZLIK RIVOJLANISHIGA ERISHISHDA QATTIQ CHIQINDILARNI KOMPLEKS BOSHQRISH	129
Firas Halawani, Feruza Insavaliyeva	
СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ РЕАЛИЗАЦИИ НА НАЦИОНАЛЬНОМ УРОВНЕ КЛЮЧЕВЫХ МЕЖДУНАРОДНЫХ ЭКОЛОГИЧЕСКИХ СОГЛАШЕНИЙ, СВЯЗАННЫХ С ТРАНСГРАНИЧНЫМ ЗАГРЯЗНЕНИЕМ, В УЗБЕКИСТАНЕ И СОСЕДНИХ СТРАНАХ.....	139
Шафикова Луиза, Ойбек Камилов	
ЦИФРОВАЯ ЭКОНОМИКА УЗБЕКИСТАНА: ОЦЕНКА ТЕКУЩЕГО УРОВНЯ И ПОТЕНЦИАЛА РОСТА	150
Омонтурдиева Диёра	
YER VA SUV RESURSLARINI INTEGRATSIYALASHGAN BOSHQRISHDA DRONLARDAN FOYDALANISH.....	155
Matkarimov Mansur	
YASHIL INVESTITSIYALAR BOZORI MEХANIZMINING DASTAKLARI	161
Ziyodullayeva Gulasal Akmal qizi	
СТРАТЕГИЯ ПРИВЛЕЧЕНИЯ И УДЕРЖАНИЯ ПЕРСОНАЛА ПОСРЕДСТВОМ HR-БРЕНДИНГА: ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ И ПРАКТИКА РЕАЛИЗАЦИИ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	167
Дониерова Фотимабону Алишер кизи	
KAMBAG’ALLIKNI MONETAR VA KO’P O’LCHOVLI BAHOLASH METODOLOGIYASI ASOSIDA IQTISODIY O’SISH STRATEGIYALARINI KONSEPTUAL TAKOMILLASHTIRISH	173
Sotiboldiyev Asadbek Hasan o’g’li	
QURILISH SANOATIDA RESURS TEJAMKOR ISHLAB CHIQRISH TIZIMINI RIVOJLANTIRISHNING USTUVOR YO’NALISHLARI.....	179
Utbasarov Doniyorjon Baxtiyorovich	
KICHIK BIZNESDA XIZMATLAR SOHASINI RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI.....	188
Raximov Zafar Komilovich, Mamatazimov Jaloliddin Sherzod o’g’li	
MANAGING DIGITAL TRANSFORMATION IN PRIMARY HEALTHCARE: A SYSTEMATIC LITERATURE REVIEW	192
Ashurova Sitora Xusnitdin qizi	
МЕЖДУНАРОДНЫЕ ПРАВОВЫЕ ПРОБЕЛЫ В УПРАВЛЕНИИ ТРАНСГРАНИЧНЫМ ЗАГРЯЗНЕНИЕМ ВОД В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ	197
Тиллахуджаев Аббосхон, Дилфуза Шакирова, Мухамедалиева Сайёра, Ойбек Камилов	
JAHON ME’MORIY MEROSIDAN TURIZMDA FOYDALANISH: DOLZARB MUAMMOLAR, ZAMONAVIY YECHIMLAR VA ISTIQBOLLI TAKLIFLAR.....	208
Qilichov Muhridin Husniddin o’g’li	
IMPROVING SALES PROMOTION STRATEGIES FOR UZBEK EXPORTERS IN DEVELOPING FOREIGN MARKETS.....	217
Aziz Kurbanovich Abdullaev, Rustamova Madina Baxrom qizi	
ENVIRONMENTAL DEGRADATION AND CARBON EMISSION: INTERCONNECTED LINKS WITH ECONOMIC GROWTH IN POST-SOVIET.....	222
Rajabova Malika Nuriddin qizi	
NATIYAGA YO’NALTIRILGAN BUDJETLASHTIRISHGA OID ILMIY QARASHLAR VA YONDASHUVLAR	230
Qosimova Gulyar Axmatovna	

ТРАНСГРАНИЧНЫЕ ФАКТОРЫ РАЗВИТИЯ РЕГИОНАЛЬНОГО ТУРИЗМА НА ПРИМЕРЕ РЕСПУБЛИКИ КАРАКАЛПАКСТАН.....	236
Наурызбаев Алиакбар Рустамович	
ВЗАИМОСВЯЗЬ УРОВНЯ ЖИЗНИ И ИНДЕКСА ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ В УСЛОВИЯХ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ	239
Усманова Зумрад Исламовна	
KIMYO SANOAT KORXONALARINING INNOVATSION FAOLIYATINI MOLIYALASHTIRISHNI YANADA TAKOMILLASHTIRISH CHORALARI	242
Muxammadiyeva Munira Zaynabuddinovna	
QISHLOQ UY-JOY QURILISHIDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK MEXANIZMLARINING AHAMIYATI	248
Xannarov Komiljon Karimovich	
TIBBIYOT MUASSASALARI FAOLIYATINI MUVOFIQLASHTIRISH VA VAZIFALAR TAQSIMOTI TAMOYILLARI	253
Saidov Suhrob Shodmonovich	
HUDUDIIY IQTISODIY INTEGRATSIYA RIVOJLANISHINING XORIJIY TAJRIBASI VA MARKAZIY OSIYO MAMLAKATLARI UCHUN AHAMIYATI.....	257
Akbarova Kamola Akmaljonovna	
MOLIYAVIY TAHLIL AXBOROT BAZASINING KORXONA RAQOBATBARDOSHLIGIGA TA'SIRI	263
Karimov Eminjon Gapardjonovich	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA INVESTITSIYALAR SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING ZAMONAVIY MEXANIZMLARI	270
Shermatov Axror Abdixakimovich	
QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARIDAN SAMARALI FOYDALANISH VA ENERGIYA SAQLASH TIZIMLARINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	275
Ergash Bobobekov	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA TIJORAT BANKLARIDA ISLOM MOLIYASINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	281
Yo'ldoshev Jamshid Nu'monovich	
XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARINI SAMARALI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	285
Qurbonova Rahima Jamshedovna	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA YANGI ISH O'RINLARINI SHAKLLANTIRISH ISTIQBOLLARI.....	290
Ibroximova Nafosat Abdusattor qizi	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA QAYTA ISHLASHNING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI: MUAMMOLAR VA ISTIQBOLLAR.....	297
Raximov Zikrullo Soyibjon o'g'li	
RAQAMLI MUHITDA REKREATSION XIZMATLAR MARKETINGINI RIVOJLANTIRISH YO'NALISHLARI	302
Usmanova Zumrad Islamovna	

RAQAMLI MUHITDA REKREATSION XIZMATLAR MARKETINGINI RIVOJLANTIRISH YO'NALISHLARI

Usmanova Zumrad Islamovna

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti

“Marketing” kafedrası dosenti (PhD)

ORCID: 0009-0006-2734-8981

Annotatsiya. So'nggi yillarda aholining hayot sifati, sog'lom turmush tarzi va madaniy dam olishga bo'lgan ehtiyoji sezilarli darajada oshdi. Urbanizatsiya jarayonlarining kuchayishi, ish faoliyatida stress omillarining ortishi hamda ichki turizmni rag'batlantirish siyosatining faollashuvi rekreatsion xizmatlar bozorini strategik ahamiyatga ega sohalardan biriga aylantirdi. Shu nuqtai nazardan, rekreatsion xizmatlar marketingini ilmiy asosda takomillashtirish masalasi dolzarb ahamiyat kasb etadi. Chunki raqobat muhitida rekreatsion obyektlar va dam olish maskanlarining barqaror rivojlanishi samarali marketing strategiyalariga bevosita bog'liq.

O'zbekistonda so'nggi besh yil davomida turizm va rekreatsiya sohasini huquqiy jihatdan tartibga solish va qo'llab-quvvatlashga qaratilgan qator me'yoriy-huquqiy hujjatlar qabul qilindi. Jumladan, “Turizm to'g'risida”gi Qonunning yangi tahriri turizm va rekreatsion faoliyat subyektlarining huquq va majburiyatlarini aniq belgilab berdi. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Turizm qo'mitasi faoliyatini takomillashtirishga qaratilgan qarorlar sohada institutsional islohotlarni chuqurlashtirdi.

Bundan tashqari, 2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi doirasida turizm va rekreatsiya infratuzilmasini rivojlantirish, ichki va ekologik turizmni kengaytirish, sog'lomlashtirish maskanlarini modernizatsiya qilish vazifalari belgilandi. Mazkur huquqiy va strategik asoslar rekreatsion xizmatlar bozorini tartibga solish, investitsiya muhitini yaxshilash va xizmatlar sifatini oshirishga xizmat qilmoqda.

Shunday qilib, rekreatsion xizmatlar marketingini takomillashtirish nafaqat iqtisodiy samaradorlikni ta'minlaydi, balki davlatning turizm va aholi farovonligini oshirishga qaratilgan siyosatini amalga oshirishda muhim vosita sifatida namoyon bo'ladi.

Kalit so'zlar: rekreatsiya, rekreatsion xizmatlar, rekreatsion hududlar, xizmatlar marketingi, rekreatsion xizmatlar marketingi, iste'molchi tajribasi, tajriba marketingi, xizmat sifati, SERVQUAL, mijoz qoniqishi, raqobatbardoshlik, turistik destinatsiya, infratuzilma, raqamli marketing, marketing kommunikatsiyalari, pozitsiyalash, qiymat taklifi, urbanizatsiya, sog'lom turmush tarzi, dam olish industriyasi, mijozlar sadoqati, xizmatlar bozori, innovatsion marketing, integratsion marketing modeli.

Abstract. This article comprehensively examines the theoretical foundations and practical mechanisms of recreational services marketing. The relevance of the topic is driven by the growing need for leisure, health improvement, and emotional recovery, as well as increasing competition in the service sector. The study addresses the effective promotion of recreational services in market conditions and value creation based on consumer experience. The author proposes an integrated marketing model that connects service quality, digital communications, and infrastructure. The literature review analyzes the approaches of Philip Kotler [2], Christian Grönroos [3], and Victor Middleton. The methodology includes comparative analysis, statistical methods, and observation. The findings reveal insufficient systematization of marketing communications and the underdevelopment of experience-based marketing in this field. The scientific novelty lies in substantiating a consumer-experience-oriented management approach for recreational services. The conclusion provides practical recommendations aimed at improving the competitiveness and sustainable development of the sector.

Key words: recreation, recreational services, recreational areas, services marketing, recreational services marketing, consumer experience, experiential marketing, service quality, SERVQUAL, customer satisfaction, competitiveness, tourist destination, infrastructure, digital marketing, marketing communications, positioning, value proposition, urbanization, healthy lifestyle, leisure industry, customer loyalty, services market, innovative marketing, integrated marketing model.

Аннотация. В статье комплексно рассмотрены теоретические основы и практические механизмы маркетинга рекреационных услуг. Актуальность темы обусловлена ростом потребности населения в отдыхе, оздоровлении и эмоциональном восстановлении, а также усилением конкуренции в сфере услуг. В работе освещаются вопросы эффективного продвижения рекреационных услуг в рыночных условиях и формирования ценности услуги на основе потребительского опыта. Автор предлагает интеграционную модель маркетинга рекреационных услуг, основанную на взаимосвязи качества обслуживания, цифровых коммуникаций и инфраструктуры. В обзоре литературы проанализированы подходы Филипа Котлера, Кристиана Грэнруса и Виктора Миддлтона. В качестве методологии использованы методы сравнительного анализа, статистической обработки данных и наблюдения. Результаты исследования показали недостаточную системность маркетинговых коммуникаций и слабое развитие маркетинга потребительского опыта в данной сфере. Научная новизна заключается в обосновании управленческого подхода, ориентированного на потребительский опыт. В заключении представлены практические рекомендации по развитию отрасли.

Ключевые слова: рекреация, рекреационные услуги, рекреационные зоны, маркетинг услуг, маркетинг рекреационных услуг, потребительский опыт, маркетинг впечатлений, качество обслуживания, SERVQUAL, удовлетворённость клиентов, конкурентоспособность, туристская дестинация, инфраструктура, цифровой маркетинг, маркетинговые коммуникации, позиционирование, ценностное предложение, урбанизация, здоровый образ жизни, индустрия отдыха, лояльность клиентов, рынок услуг, инновационный маркетинг, интеграционная маркетинговая модель.

KIRISH

Hozirgi zamonda rekreatsion xizmatlar marketingi nafaqat xalq daromadining o'sishi, balki jahon va mahalliy miqyosda insonlar salomatligi, ijtimoiy farovonlik va turizm sektori rivojida strategik ahamiyat kasb etmoqda. Aholi dam olish me'yori va sifatli xizmatlarga bo'lgan talab yuqori darajaga ko'tarilgani tufayli rekreatsion xizmatlar bozori tez o'sib bormoqda. Bu esa raqobatbardosh marketing strategiyalarini ishlab chiqishni zarur qilib qo'yadi.

O'zbekiston sharoitida rekreatsion xizmatlar marketingi dolzarbligini oshirayotgan bir qator omillar mavjud. Birinchi navbatda, mamlakatda ichki va xalqaro turizmni rivojlantirish davlat siyosati darajasiga ko'tarilgan. O'zbekiston Respublikasining "Turizm to'g'risida"gi 18.07.2019-yildagi O'RQ-549-son Qonuni [1] mamlakatda turizm sohasidagi munosabatlarni tartibga solish, turistlar va turizm xizmatlarini ko'rsatuvchi subyektlarning huquq va manfaatlarini himoya qilish hamda xizmatlar sifatini oshirishning huquqiy asoslarini belgilaydi. Mazkur qonun ichki va tashqi turizmni rivojlantirish, shuningdek, turizm xizmatlari bozorining barqaror faoliyat yuritishini ta'minlashda muhim me'yoriy-huquqiy baza sifatida xizmat qiladi.

Shuningdek, O'zbekiston Respublikasining "Yer uchastkalaridan foydalanish tartibi yanada takomillashtirilishi munosabati bilan O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida"gi 05.05.2025-yildagi O'RQ-1061-son Qonuni [3] bilan aholining madaniy-maishiy ehtiyojlari va dam olishi uchun foydalaniladigan yerlarni xususiyashtirish, begonalashtirish, hududlarini qisqartirish hamda ushbu hududlarda bino va inshootlar qurish bo'yicha cheklovlar belgilangan. Mazkur me'yorlar rekreatsion hududlarni saqlash, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish va dam olish infratuzilmasining barqarorligini ta'minlashda muhim huquqiy asos bo'lib xizmat qiladi. Bundan tashqari, boshqa normativ hujjatlarda turizm obyektlari va rekreatsion zonalarini sanitariya-gigiyena, infratuzilma talablari asosida sertifikatlash va nazorat qilish tartibi belgilangan bo'lib, xizmatlar bozorida sifat kafolatini ta'minlashga xizmat qiladi.

Shu tariqa, O'zbekistonda rekreatsion xizmatlar marketingi sohasidagi qonuniy baza faqat turizmni tartibga solish bilan cheklanmaydi, balki rekreatsion infratuzilma — dam olish maydonlari va xizmatlar sifatini muhofaza qilish, atrof-muhitni muhofaza qilish hamda iste'molchi huquqlarini ta'minlashni ham o'z ichiga oladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Xizmatlar marketingi nazariyasida Philip Kotler [2] xizmatlarning o'ziga xos xususiyatlarini ochib bergan. Shuningdek, Christian Grönroos [3] xizmat sifati va iste'molchi tajribasi konsepsiyasini ishlab chiqqan. Turizm va rekreatsiya marketingi bo'yicha Victor Middleton [4] ishlarida turistik va rekreatsion xizmatlarni bozorda ilgari surish mexanizmlari yoritilgan.

Mahalliy tadqiqotlarda rekreatsiya ko'proq turizm doirasida o'rganilgan bo'lib, rekreatsion xizmatlarni mustaqil marketing obyekti sifatida tahlil qilish yetarlicha emas. Ushbu maqola aynan shu jihatdan farqlanadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda qiyosiy taqqoslash, tahliliy sintez, statistik tahlil va kuzatish usullaridan foydalanildi. Qiyosiy usul orqali turizm va rekreatsiya xizmatlari marketingi taqqoslandi. Statistik ma'lumotlar asosida talab dinamikasi tahlil qilindi. Tahlil natijalari integratsion modelni ishlab chiqishga asos bo'ldi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Rekreatsion xizmatlar bozorida talab dinamikasi aholi daromadlari o'sishi, urbanizatsiya jarayonlari va sog'lom turmush tarziga qiziqish ortishi bilan uzviy bog'liq ekani kuzatildi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, iste'molchilar dam olishni endi faqat bo'sh vaqtni o'tkazish emas, balki jismoniy va ruhiy tiklanish, emotsional tajriba va ijtimoiy faollik bilan bog'laydi. Bu holat rekreatsion xizmatlar marketingida qiymat taklifini qayta ko'rib chiqishni talab etadi.

Rekreatsion hududlarda olib borilgan kuzatishlar natijasida marketing kommunikatsiyalarining asosiy qismi an'anaviy reklama va og'zaki tavsiyalarga tayanayotgani aniqlandi. Raqamli kanallar, ijtimoiy tarmoqlar, onlayn bronlash va fikr-mulohaza platformalaridan foydalanish darajasi yetarli emas. Natijada, potensial mijozlar uchun axborot yetarlicha ochiq va jozibador taqdim etilmaydi.

Iste'molchi tanloviga ta'sir etuvchi omillar ulushi

Tadqiqot doirasida iste'molchilarning qaror qabul qilish jarayoni tahlil qilinib, ular uchun qaysi omillar ustuvor ahamiyatga ega ekani aniqlandi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, xizmatlar bozorida mijoz tanlovi faqat narx yoki reklamaga emas, balki xizmatning amaldagi sifati va taqdim etiladigan tajribaga ko'proq bog'liq. Jadvalda keltirilgan ko'rsatkichlar aynan shu ustuvorlikni raqamli ko'rinishda aks ettiradi hamda marketing strategiyasini shakllantirishda qaysi yo'nalishlarga e'tibor qaratish zarurligini ilmiy asoslab beradi.

1-jadval. Iste'molchi tanloviga ta'sir etuvchi omillar ulushi

Omillar	Ulushi (%)
Xizmat sifati	65
Narx	20
Axborot va reklama manbalari	15

Narx (20%) ikkinchi darajali omil sifatida namoyon bo'lgani shuni anglatadiki, rekreatsion va turistik xizmatlarda iste'molchi arzonlikni emas, qiymatni (value) qidiradi. Ya'ni, mijoz yuqori sifat uchun ko'proq to'lashga tayyor. Bu holat "value for money" konsepsiyasi ustunligini ko'rsatadi.

Axborot va reklama manbalari (15%) esa eng past ulushga ega. Bu marketing kommunikatsiyalari iste'molchi qarorining boshlang'ich bosqichida ahamiyatli bo'lsa-da, yakuniy tanlovda xizmat sifati ustun kelishini anglatadi. Demak, faqat reklamaga tayanish samara bermaydi; reklama orqali va'da qilingan qiymat amalda xizmat sifati orqali tasdiqlanishi kerak.

Marketing strategiyasi markaziga xizmat sifati va iste'molchi tajribasi qo'yilishi zarur.

Narx siyosati sifatni aks ettiruvchi darajada shakllantirilishi kerak.

Reklama va axborot kanallari xizmat sifati haqida ishonch uyg'otuvchi kontentga yo'naltirilishi lozim.

Umuman, jadval natijalari shuni ko'rsatadiki, rekreatsion va turistik xizmatlarda raqobat ustunligi reklama yoki narx emas, balki amaldagi xizmat sifati orqali shakllanadi.

Ushbu natijalar xizmat sifati va iste'molchi tajribasi rekreatsion xizmatlarda hal qiluvchi omil ekanini ko'rsatadi. Demak, marketing faoliyati reklamaga emas, balki tajriba yaratishga yo'naltirilishi lozim.

2-jadval. Rekreatsion xizmatlarda aniqlangan asosiy muammolar

Muammo	Ta'siri
Marketing strategiyasining mavjud emasligi	Raqobatbardoshlik pasayadi
Raqamli marketingdan kam foydalanish	Mijoz oqimi cheklanadi
Xizmat sifati monitoringi yo'qligi	Qayta murojaat kamayadi
Infratuzilma yetarli emasligi	Qoniqish darajasi tushadi

Tahlil natijalariga ko'ra, rekreatsion xizmatlar ko'p hollarda tabiiy resurslarga tayanib qolmoqda, ammo marketing nuqtai nazaridan bu resurslar qiymatga aylantirilmayapti. Ya'ni, tabiat, havo, landshaft mavjud bo'lsa-da, ular iste'molchi ongida unikal taklif sifatida pozitsiyalanmagan.

Shuningdek, SERVQUAL yondashuvi asosida o'tkazilgan baholashlar xizmat ko'rsatishda ishonchlilik, javobgarlik va shaxsiy yondashuv elementlari yetarli emasligini ko'rsatdi. Bu esa mijoz qoniqishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Umuman olganda, tahlil shuni ko'rsatdiki, rekreatsion xizmatlar marketingida asosiy e'tibor infratuzilmani rivojlantirishga qaratilgan bo'lib, iste'molchi tajribasi va marketing kommunikatsiyalari ikkinchi darajada qolmoqda. Natijada xizmatlar mavjud, ammo ularning bozordagi qiymati to'liq shakllanmagan.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot jarayonida olingan natijalar rekreatsion xizmatlar marketingiga nisbatan yondashuvni qayta ko'rib chiqish zarurligini ko'rsatdi. Mazkur sohada samaradorlikka erishish faqat xizmat turini taklif etish bilan cheklanmaydi, balki iste'molchining rekreatsion muhitdagi umumiy tajribasini shakllantirish, boshqarish va takomillashtirish orqali ta'minlanadi. Shu nuqtayi nazardan, rekreatsion xizmatlar bozorida marketing faoliyati iste'molchi xulq-atvori, axborot oqimi va xizmat muhitining uyg'unligiga tayangan holda tashkil etilishi lozim.

Birinchiidan, rekreatsion xizmatlarni loyihalashda iste'molchi tajribasi asosiy mezon sifatida qabul qilinishi kerak. Iste'molchining ehtiyojlari, kutishlari va qaror qabul qilish omillari chuqur tahlil qilinib, xizmat jarayonlari shu asosda shakllantirilishi maqsadga muvofiq.

Ikkinchiidan, raqamli marketing vositalari va ijtimoiy tarmoqlar rekreatsion xizmatlar haqidagi axborotni tarqatishda hal qiluvchi o'rin egallamoqda. Iste'molchilarning aksariyati qaror qabul qilishda onlayn manbalarga tayanayotgani raqamli kommunikatsiyani strategik darajaga olib chiqishni talab etadi.

Uchinchiidan, infratuzilma elementlari — transport qulayligi, hududdagi sharoitlar, sanitariya, xavfsizlik va servis muhiti — iste'molchi tasavvurida xizmat sifati bilan bevosita bog'lanadi. Shu sababli, infratuzilmani marketingning tarkibiy qismi sifatida baholash zarur.

To'rtinchiidan, xizmat sifati ustidan muntazam monitoring tizimini yo'lga qo'yish muhim ahamiyatga ega. Mijozlar fikri, onlayn baholar va so'rovnomalar asosida tahlil olib borish xizmatlarni doimiy takomillashtirish imkonini beradi.

Beshinchiidan, rekreatsion xizmatlar uchun alohida, integratsion yondashuvga asoslangan marketing strategiyasini ishlab chiqish talab etiladi. Bu sohaning o'ziga xos xususiyatlari umumiy xizmatlar marketingidan farq qiluvchi yondashuvni taqozo qiladi.

Tadqiqot doirasida taklif etilgan integratsion model rekreatsion xizmatlar bozori ishtirokchilari o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni mustahkamlash, iste'molchi qoniqishini oshirish hamda barqaror raqobatbardoshlikka erishishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasining "Turizm to'g'risida"gi Qonuni, 18.07.2019-yildagi O'RQ-549-son. <https://lex.uz/docs/-4428097>
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni, 28.01.2022-yildagi PF-60-son. <https://lex.uz/uz/docs/-5841063>
3. O'zbekiston Respublikasining "Yer uchastkalaridan foydalanish tartibi yanada takomillashtirilishi munosabati bilan O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida"gi Qonuni, 05.05.2025-yildagi O'RQ-1061-son. <https://lex.uz/uz/docs/-7510549>
4. Kotler, P., & Connor, R. A., Jr. (1977). Marketing Professional Services. *Journal of Marketing*, 41(1), 71–76. <https://doi.org/10.1177/002224297704100111>
5. Grönroos, C. (2008). Service Logic Revisited: Who Creates Value? And Who Co-creates? *European Business Review*, 20(4), 298–314. <https://doi.org/10.1108/09555340810886585>
6. Middleton, V. T. C., Fyall, A., Morgan, M., & Ranchhod, A. (2009). *Marketing in Travel and Tourism*. 4th ed. Oxford: Butterworth-Heinemann.
7. Parasuraman, A., Zeithaml, V. A., & Berry, L. L. (1988). SERVQUAL: A Multiple-Item Scale for Measuring Consumer Perceptions of Service Quality. *Journal of Retailing*, 64(1), 12–40.
8. Pine, B. J., II, & Gilmore, J. H. (1998). Welcome to the Experience Economy. *Harvard Business Review*, 76(4), 97–105.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2026. № 5 (3)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

EI.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>